

# Visoki predstavnik o BiH protektoratu u DANIMA

Visoki Predstavnik, Wolfgang Petritsch odgovara na clanak nezavisnog urednistva DANA objavljenih 28. Januara u kojem je zatrazeno od njega da uspostavi jednogodisnji protektorat u Bosni i Hercegovini. DANI danas objavljuju njegov odgovor: **Visoki predstavnik odgovara urednistvu DANA**

## OVO NIJE NASA ZEMLJA

**Krajem januara, urednicki kvartet DANA zatražio je, kroz tekst Deset teza za Bosnu i Hercegovinu, od Visokog predstavnika Wolfganga Petritscha da u BiH prakticno uvede jednogodisnji medjunarodni protektorat. Austrijski diplomata zavidnog iskustva odgovara DANIMA sa svojih 10 teza, insistirajuci na bosanskoj "odgovornosti", iznoseci istovremeno tacnu i zabrinjavajucu teoriju: gradjani BiH ne osjecaju Bosnu i Hercegovinu kao svoju drzavu.**

U posljednje vrijeme je bilo mnogo zahtjeva za reviziju Daytonskog mirovnog sporazuma. Prosle sedmice je Ante Jelavic zatražio ukidanje Federacije i prenosenje njenih ovlastenja na drzavu. Hrvatsko narodno vijece zagovara kantonizaciju cijele zemlje; Haris Silajdzic je zahtijevao izmjene Aneksa IV (Ustav BiH) i Aneksa VII (izbjeglice i raseljene osobe) Mirovnog sporazuma. Prije nekoliko sedmica, cetiri istaknuta pisca su u ovom casopisu objavila apel kojim traze da uspostavim jednogodisnji protektorat u Bosni i Hercegovini. Posve neocekivano, pokrece se debata o vrijednostima i nedostacima Daytonskog sporazuma, o tome u kakvom se stanju Bosna i Hercegovina trenutno nalazi, i u kojem pravcu bi se trebala kretati.

To, zapravo, nije iznenadjujuce kada se uzme u obzir da su neposredne posljedice rata ublazene, kako u fizickom, tako i u

psihickom smislu; infrastruktura u zemlji je obnovljena i ljudi se sada usredsređuju na svakodnevne probleme i na svoju budućnost. Bosna i Hercegovina nije više zemlja u poslijeratnom razdoblju, već zemlja u tranziciji, što otvara mnogo novih pitanja.

Iako vjerujem da je prerano za izmjene Daytonskog sporazuma jer mnoge važne odredbe još nisu provedene, pozdravljam to što su građani Bosne i Hercegovine počeli razgovarati o budućnosti svoje zemlje. To je ono što ja zovem preuzimanjem "Odgovornosti" za aktualna pitanja.

"Deset teza za Bosnu i Hercegovinu", koje su u DANIMA objavljene krajem januara, su posebno privukle moju pažnju jer dolaze od intelektualaca, dakle ne od političara, a u devet od deset teza se od mene traži da ispunim određene zadatke. Ti zadaci se na kraju svode na zahtjev da ukinem domaće organe vlasti i da u Bosnu i Hercegovinu uvedem jednogodišnji međunarodni protektorat.

Iako razumijem, a donekle i sâm dijelim frustriranost autora trenutnom situacijom, ne slažem se sa njihovim pristupom, niti sa njihovim zaključkom. Njihov pristup se kosi sa mojim konceptom "Odgovornosti". Autori prebacuju odgovornost za rješavanje problema Bosne i Hercegovine na međunarodnu zajednicu, što ne mogu da prihvatim. Iako je proglasiti Daytonski mirovni sporazum neuspjehom i tražiti od međunarodne zajednice da pronadje neko novo rješenje; malo je teze pronaci to rješenje. To nije i ne može biti zadatak međunarodne zajednice, jer ovo nije naša zemlja. Osim toga, ne vjerujem da bi nas jednogodišnji protektorat približio trajnom rješenju. Jer, šta se može postići za godinu dana?

Moj odgovor je sadržan u deset protuteza na teze Senada Pecanina, Ivana Lovrenovica, Nerzuka Curka i Mileta Stojica:

**1. Puno se postiglo u implementaciji Daytonskog sporazuma.** Daytonski mirovni sporazum ne predviđa protektorat i veoma je

precizan u svom opisu uloge Visokog predstavnika medjunarodne zajednice, cija je duznost da "pomaze naporima koje ulazu strane", da "nadgleda" i "koordinira". Medjunarodna zajednica je ulozila mnogo napora u uspostavljanje djelotvornih institucija, odrzani su mnogi izbori, poduzete mnoge aktivnosti u cilju budjenja svijesti o odgovornosti i obavezama, kako izabраниh duznosnika, tako i gradjana ove zemlje. Rezultati su vidljivi. Istina je da se moglo postici i mnogo vise, ali mislim da smo na pravom putu. Uvodjenjem protektorata bi se ponistili svi rezultati, a Bosna i Hercegovina bi se vratila tamo gdje je bila 1995.

**2. Demokratija se mora uciti, a za to treba vremena.** Problemi Bosne i Hercegovine su u svojoj sustini drustveni problemi koji proizilaze iz kompleksne historije i teske bliske proslosti. Politickom sloju u Bosni i Hercegovini nedostaje odgovornosti, a narocito volje za kompromis koji je neophodan u multietnickskoj zemlji u kojoj zivi nekoliko konstitutivnih naroda. Pored toga, politikom upravljaju licni interesi onih koji je provode. S druge strane, gradjanima Bosne i Hercegovine nedostaje politicke zrelosti. Nista od toga nije iznenadjujuce kada se uzme u obzir komunisticka proslost Bosne i Hercegovine, tokom koje duznosnici nikome nisu morali odgovarati, a gradjani nisu smjeli iznositi kritiku. No nista od toga se ne moze promijeniti za samo godinu dana. Demokratija, dobra vlast, politicka zrelost i gradjanske aktivnosti, se ne mogu nametnuti niti proglasiti: do njih se moze doci jedino putem procesa. Demokratske i gradjanske vjestine se moraju nauciti.

**3. Ljudi ce nauciti kako da upravljaju svojom zemljom samo ako im se pruži prilika da to sami urade.** Cak su i ogranicene ovlasti Visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini dovele do odredjene kulture ovisnosti. Protektorat bi dodatno ojacao ovu ovisnost; on bi potcinio drustvo i strukture Bosne i Hercegovine i onemogucio im da ikada postanu neovisne i samoodrzive. A za medjunarodnu zajednicu protektorat bi bio

obaveza cije bi trajanje bilo neizvjesno.

**4. Na gradjanima je Bosne i Hercegovine da odluče da li i na koji način žele promijeniti Daytonski sporazum.** Medjunarodna zajednica je pomogla da se okonča rat i da se postigne mirovni sporazum. Bio je to najbolji sporazum koji se u tom trenutku mogao postići. Njime je okončan podmukli rat i uspostavljen je mir. Kao i svaki kompromis, ni Daytonski sporazum nije savršen. Možda će doći dan kada će narodi Bosne i Hercegovine poželjeti da poboljšaju ovaj sporazum, naročito njegov centralni dio, Ustav. Oni su ti koji moraju odlučiti da li ga žele mijenjati i kako, jer oni moraju naći načina da žive zajedno. Njihovi interesi se moraju odražavati u Ustavu. Samo ako Ustav mogu prepoznati kao svoj, doći će do trajnog mira i stabilnosti u zemlji.

**5. Izbori predstavljaju vježbu iz demokratije i doveli su do umjerenije političke klime.** Rezultat izbora koji su se do sada održali u Bosni i Hercegovini je bio stalan pad podrške beskompromisnim, uskogrudim nacionalnim strankama. U Republici Srpskoj više nije na vlasti ni stranka koja je vladala tokom rata. Sto je još važnije, svaki izbori su dobra vježba iz demokratije, naročito za glasače koji još nisu u potpunosti svjesni svoje moći. Ne bi imalo smisla otkazati predstojeće općinske izbore, a nadam se da će se i opći izbori održati. Njihovim otkazivanjem se ništa ne bi postiglo osim eventualnog propustanja šanse za promjenu.

**6. Ekonomija i sudstvo se moraju osloboditi utjecaja politike.** Vladajuće stranke trenutno dominiraju gotovo svim aspektima društvenog života. Oni upravljaju privredom i pravosuđe, oni određuju ko se može vratiti, kada i gdje, oni čak odlučuju i o tome ko ima krov nad glavom i posao. Ako se pravosuđe i privreda odvoje od politike, ako svaki pojedinac može ostvariti svoja prava i učestvovati u ekonomskom životu bez obzira na svoju nacionalnu i političku pripadnost, svima će postati prihvatljivo da svi ostali uživaju ista prava. Za to su potrebni novi zakoni i propisi, ali i promjena mentalnog

sklopa svakog pojedinca.

**7. Ciklus etnickog negativizma se mora prekinuti.** Bosansko-hercegovačka politika i stav prema bitnim pitanjima se odredjuju kroz prizmu "etnickog negativizma". Sve sto jedan narod smatra dobrim, druga dva automatski smatraju losim za sebe i odmah se tome suprotstavljaju. I upravo zbog toga narodi u Bosni i Hercegovini onemogućavaju jedni drugima da krenu putem napretka.

Ovakav model dominira radom zajedničkih institucija, glasanjem, stavom prema ratnim zločinima, povratku izbjeglica i mnogim drugim vrlo bitnim pitanjima. Biraci ne glasaju "pozitivno": odnosno, ne glasaju za političku stranku za koju vjeruju da će djelovati u njihovom interesu, te im obezbijediti sve ono do čega im je stalo, kao što su posao, sigurnost, penzija i kvalitetno obrazovanje. Biraci glasaju "negativno": odnosno, glasaju za stranku za koju vjeruju da će najefikasnije onemogućiti napredak druge dvije etničke grupe. Ljudi se u svojim redovima ne bave zločincima koji su u njihovo ime počinili teške ratne zločine. Umjesto toga, njihov moto je: onda i samo onda kada "drugi" budu krivичno gonili svoje ratne zločince, mi ćemo goniti "nase". Ne dozvoljavaju povratak izbjeglica i raseljenih osoba u područja pod svojom kontrolom. Umjesto toga kazu: onda i samo onda kada se "nase izbjeglice i raseljena lica" budu mogla vratiti na svoje, tada ćemo dozvoliti "njihovim" da se vrate na svoje.

Iz ovako negativnog stava proizilazi jedan opći zastoj. Osim ako na vlast ne dodju stranke koje će težiti ka ciljevima u općem interesu, kao što je ekonomski razvoj, i čije će djelovanje biti pozitivno, a ne negativno i usmjereno protiv ostalih etničkih grupa, Bosna i Hercegovina neće doživjeti napredak. Ukoliko se svi narodi ne suoče sa ratnim zločinima koji su počinjeni u njihovo ime, i ukoliko ih ne osude, u Bosni i Hercegovini neće doći do pomirenja, niti će se razviti zdravo društvo.

**8. Bosna i Hercegovina i njeni građani moraju izgraditi samopostovanje i samopouzdanje.** Nedavno je Austrijanac Karl-Markus Gauss, inace pisac i strucnjak za Balkan, kriticki izjavio: "Termin Balkan u svom pejorativnom znacanju se vratio kuci, i medju balkanskim narodima je pocelo takmicenje u pogledu toga ko pripada Balkanu, odnosno ko je izgubljen, a ko se uspio spasiti od balkanske prljavstine, korupcije i mrznje, te se moze svrstati kao dio Evrope, odnosno kao dio civilizacije." Isto ovo vazi i za Bosnu i Hercegovinu. Njeni građani se ne identificiraju sa svojom domovinom, oni nisu ponosni sto su građani Bosne i Hercegovine. (Ovo upravo vidim kao jedan od podsvjesnih razloga za korupciju u ovoj zemlji. U Bosni i Hercegovini korupcija predstvalja drustveno prihvatljiv oblik odbrane od drzave koja se dozivljava kao neprijatelj).

Kao i u svakom drugom odnosu ili vezi, i ovdje je bitno da obje strane-drzava i njeni građani- krenu jedna prema drugoj. Drzava Bosna i Hercegovina mora postati jaca i legitimizirati se tako sto ce gradjanima ponuditi prave vrijednosti, pocevsi od medjunarodno priznatih pasosa sa kojima ce njeni građani moci putovati bez viza, pa sve do privrede koja ce funkcionirati. S druge strane, njeni građani, dakle i politicari i obicni ljudi, moraju prihvatiti ovu drzavu kao svoju domovinu, te svojim djelovanjem od nje stvoriti drzavu kakvu ze le.

Protektorat ovom procesu ne bi pomogao, nego bi prouzrokovao upravo suprotno. Drzava, koju bi opet vodili stranci, bi ostala strana za njen narod.

**9. Inteliktualna elita bi trebala ucestvovati u oblikovanju buducnosti Bosne i Hercegovine.** Moj koncept "Odgovornosti" zahtijeva od politicara Bosne i Hercegovine da se suoce sa problemima ove zemlje i da ih rijese; zahtijeva od gradjana Bosne i Hercegovine da iznad svega postanu svjesni svojih prava i obaveza, te da djeluju u skladu s njima; a od intelektualne elite ove zemlje zahtijeva da podrzi procese

demokratske transformacije kroz koje Bosna i Hercegovina prolazi, da radi na mijenjanju svijesti, i da pronadje rjesenja u parametrima bosansko-hercegovačke stvarnosti.

Ta stvarnost je Daytonski mirovni sporazum, nepostojanje i nevjerovatnoca medjunarodnog protektorata, kao i cinjenica da u Bosni i Hercegovini zive tri konstitutivna naroda koja se moraju dogovoriti o tome kako njihova drzava treba da izgleda. Trenutno su njihovi sveprisutni "nacionalni" interesi prilično razliziti. Covjek se moze upustiti u beskonacnu diskusiju oko razloga koji su doveli do ovakvog stanja, i moze razmisljati o tome koji su "pravi" interesi gradjana Bosne i Hercegovine. Ovakve diskusije su bitne, ali je ipak sustina pronaci nacine i ideje koji ce naici na podrsku vecine iz sva tri konstitutivna naroda, te povesti Bosnu i Hercegovinu naprijed.

Apeliram na intelektualce ove zemlje da preuzmu inicijativu. Apeliram na njih da preuzmu "Odgovornost" za bosansko-hercegovačke probleme i ponude ideje za njihovo rjesavanje i za buducnost ove zemlje, uzimajuci u obzir realno stanje u Bosni i Hercegovini. Pozivam ih da nadju nacina da prekinu negativne cikluse i da budu prvi koji ce izraziti vjeru u Bosnu i Hercegovinu.

**10. Uloga medjunarodne zajednice je da usmjerava i pomaze.** Problemi u Bosni i Hercegovini su teski, ali medjunarodna zajednica je spremna da pomogne u njihovom rjesavanju pružajući smjernice i pomoc, i povremeno intervenirajući kako bi ubrzala provedbu mira i demokratije. Ali, ovaj proces moraju provesti ljudi iz Bosne i Hercegovine. Vjerujem da je ovo jedini nacin na koji Bosna i Hercegovina moze postati demokratska, samoodrziva i samopouzdana zemlja. Ovo je upravo sustina "europeizacije."

Postoje odredjeni zakoni koje svaka drzava mora imati, i ja sam voljan da ih nametnem ukoliko vecina clanova parlamenta nije spremna da ih sama donese. Nemam nimalo razumijevanja za osobe koje vrse opstrukciju, niti za nacionaliste, i smatram

ih otrovom za ovu zemlju. I dalje cu protiv njih koristiti svoje ovlasti. Postoje pitanja koja su od tolike vaznosti da cu uraditi sve sto mogu kako bih pospjesio njihovo rjesenje. To su, na primjer, ekonomska reforma, rast i razvoj, nova radna mjesta, povratak izbjeglica i vladavina zakona.

Cilj mi je da uspostavim okvir koji ce duznosnicima i gradjanima pruziti sansu da odgovorno djeluju i da preuzmu vlastitu sudbinu u svoje ruke. Na njima je da tu sansu i iskoriste. S tim u vezi, upravo intelektualna elita mora probiti led. Demokratski procesi su teski procesi. Ali, zar postoji neko drugi ko bi se mogao suociti sa teskim pitanjima osim samih gradjana ove drzave, Bosne i Hercegovine?